

УДК 303.6

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.49.9-12>О. Кожедуб, канд. соц. наук, доц.
kozedub2000@ukr.net

ORCID ID 0000-0001-7332-1727,

В. Гаврюшенко, канд. психол. наук
gavryushenko2008@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-5119-0890,

А. Левенець, канд. психол. наук
a.e.levenets@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-9253-7224

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МЕТОДИ ВІЙСЬКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На підставі аналізу останніх публікацій і результатів наукових досліджень педагогічної та військово-педагогічної тематики встановлено, що у військово-педагогічній науці майже відсутні фундаментальні методологічні дослідження. Наголошено, що спостерігаються інтеграційні процеси в застосуванні методичного інструментарію. Зауважено факт, що сучасна військово-педагогічна наука використовує методи наукового пошуку, які активно застосовують логіку, соціологію, психологію, економіку тощо. Описано й наведено приклади застосування ряду методів, які використовують зазначені науки, а саме: метод експертних оцінок, який дозволяє отримати й узагальнити думки експертів щодо предмета наукового дослідження; систематизація та класифікація, які мають на меті упорядкувати безліч явищ, процесів і фактів; прогнозування, в основі якого лежать дії щодо отримання, переробки та генерування інформації щодо майбутнього; моніторинг, який представляє собою безперервне та тривале спостереження за перебігом військово-педагогічних подій та процесів; соціометричний метод, який застосовується для діагностики внутрішньогрупових процесів; контент-аналіз, метод якісно-кількісного аналізу змісту документа, який дозволяє здійснити глибокий аналіз позатекстової реальності; методи математичної та статистичної обробки отриманих емпіричних даних. Наголошено на необхідності ґрунтовного методологічного дослідження особливостей застосування методів військово-педагогічних наукових досліджень, результати яких використовувалися б представниками військово-педагогічної теорії та практики.

Ключові слова: метод, методи військово-педагогічного дослідження, теоретичні методи, емпіричні методи, методи математичного та статистичного аналізу отриманих даних.

Постановка проблеми. Сьогодні перед вищою військовою школою стоять багато різнопланових завдань у формуванні майбутнього покоління офіцерів. Оптимізація, удосконалення, оновлення навчально-виховного процесу безпосередньо залежить від результатів науково-дослідної роботи, яку здійснюють науково-педагогічні працівники. У своїх наукових розвідках останні використовують найрізноманітніший інструментарій. Науково-педагогічним працівникам слід пам'ятати, що дослідження представляє специфічну систему елементів, за допомогою якої в науці здійснюється науковий пошук. Такими елементами є: наукова проблема, об'єкт і предмет дослідження, гіпотеза, вихідні дані наукового пошуку, а також методи наукового дослідження. Військово-педагогічне дослідження є різновидом наукового дослідження, у центрі якого є військово-педагогічна проблематика. Сучасна військово-педагогічна наука використовує теоретичні та емпіричні методи дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Привертає увагу той факт, що за часів незалежності України вийшла друком незначна кількість публікацій, які присвячені методології та методам педагогічних досліджень, не кажучи вже про публікації методологічної проблематики військово-педагогічних наукових досліджень. Найбільш відомими публікаціями на цю тему є: "Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям" С. Гончаренка [4], "Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження" С. Максименка [18], "Основи педагогічних досліджень" Г. Кловак [14], "Основи науково-педагогічних досліджень" Ю. Лимар [17]. В останнє десятиліття побачили світ роботи С. Сисоєвої та Т. Кристопчук "Методологія науково-педагогічних досліджень" [23] та Н. Тверезовської та В. Сидоренко "Методологія педагогічного дослідження" [2].

У своїй більшості перераховані роботи стосуються підручників і навчальних посібників, на сторінках яких детально розкриваються основні моменти організації, проектування та здійснення науково-педагогічних досліджень. Їхні автори знайомлять читачів з особливос-

тями застосування найрізноманітніших методів педагогічного дослідження. Окремого аналізу заслуговують і наукові пошуки у сфері воєнно-наукових досліджень незалежної України. Зокрема, Ю. Гусак, М. Кліщевський, В. Хижняк, В. Кохно спрямували свої зусилля на дослідження історії становлення, аналіз результатів та перспектив розвитку системи воєнно-наукових досліджень України [7, 26]. Питання методології наукових досліджень у сфері оперативного управління військами (силами) розкриває Є. Смірнов [24].

Мета статті. Здійснений нами аналіз останніх наукових досліджень та публікацій свідчить про те, що наукових розвідок з питань організації та проведення військово-педагогічних наукових досліджень бракує, тому автори публікації мають намір розкрити особливості застосування деяких методів такого роду досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що дослідження військово-педагогічних проблем здійснюється на трьох рівнях – методологічному, теоретичному та емпіричному. Сьогодні, у військово-педагогічній науці спостерігається випередження практичної складової. Сучасні реалії вимагають від науково-педагогічних працівників вищої військової школи створення нових дієвих психолого-педагогічних умов формування нового сучасного покоління вітчизняних офіцерів. Зазначимо, що військово-педагогічна наука досліджує широкий спектр проблем, які виникають не лише у вищій військовій школі. У предметне поле військової педагогіки також входять проблеми навчально-виховного процесу військової частини. Вивчення генезису та особливостей їхнього вирішення спонукає науковців використовувати у своїх наукових розвідках найрізноманітніші методи педагогічного дослідження. У деяких випадках доцільні адаптація методів соціологічного або психологічного наукового дослідження. Саме такі неспецифічні методи військово-педагогічного дослідження і розглянемо.

Під час організації та проведення військово-педагогічних наукових досліджень часто використову-

© Кожедуб О., Гаврюшенко В., Левенець А., 2022

ється **метод експертних оцінок**, який представляє собою процедуру отримання оцінки проблеми на основі думки експертів з метою подальшого прийняття рішення. Різновидами цього методу є: метод асоціацій, метод бінарних порівнянь, метод векторних переваг, метод фокальних об'єктів, індивідуальне експертне опитування та метод середньої точки [5]. Зазначимо, що метод експертних оцінок почали застосовувати в науці у ХХ ст. Зокрема, американські вчені на початку 30-х років минулого століття розробили процедуру методу експертної оцінки дослідження впливу зацікавленості експерта на характер судження щодо майбутніх суспільно-політичних подій. Значний внесок у теорію експертних оцінок зробив М. Кендалл, який опублікував у 1955 р. монографію, присвячену застосуванню методу рангової кореляції для аналізу експертних оцінок [12].

Організуючи військово-педагогічне наукове дослідження слід пам'ятати, що цей метод має ряд особливостей, зокрема, технологія застосування цього методу містить: постановку проблеми, її теоретичне та логічне формулювання; відбір та формування експертної групи; організацію проведення експертного опитування; розробку та оформлення опитувальників (анкет); статистичну обробку даних анкетного опитування; аналіз результатів анкетного опитування [5].

Відомо, що в розвитку військової науки та практики ад'юнктура займає відповідальне місце, а формування наукового світогляду та методологічної культури ад'юнктів є одним з основних завдань ад'юнктури. У 2021 р. була захищена докторська дисертація І. Козубовим, де основним методом дослідження методологічної культури ад'юнктів став саме метод експертних оцінок [15].

Науковці у своїх військово-педагогічних наукових дослідженнях часто використовують такі методи, як систематизація та класифікація, адже сьогодні існує безліч військово-педагогічних явищ, процесів і фактів, які потребують систематизації та класифікації. Так, **систематизація** і **класифікація** представляють собою дію, або послідовності дій, у результаті виконання, яких певна кількість незв'язаних елементів перетворюється на безліч елементів, між якими є зв'язки. Систематизацію можна виконувати різними способами. Наприклад, одним зі способів систематизації є класифікація. Класифікація – це система, елементи якої пов'язані між собою зв'язками субординації [9]. Зазвичай у військовій педагогіці класифікують методи та прийоми навчання та виховання військовослужбовців (напр., [1; 6, с. 63], фактори впливу на розвиток тих чи інших процесів [8] тощо).

Відомо, що вирішення наукових проблем спрямоване в майбутнє, а тому результатом таких досліджень є різного роду прогнози, які створюються за допомогою методу **прогнозування**. Останній представляє собою певне поєднання прийомів (способів) виконання прогностичних операцій, отримання та обробку інформації про майбутнє на основі однорідних методів розробки прогнозу. У педагогічну теорію та методологію метод прогнозування прийшов з економічної науки. Його засновником став відомий філософ та економіст В. Базаров (Руднев), який у 1927 р. запропонував три методи прогнозу: *екстраполяцію, аналітичну модель, експертизу*. Сьогодні існує близько 220 методів прогнозування, але зазвичай на практиці використовуються близько десяти, у тому числі: фактографічні (екстраполяція, інтерполяція, тренд-аналіз), експертні (опитування, анкетування), публікаційні (патентні), цитатно-індексні, сценарні, матричні, моделювання, аналогії, побудова графів тощо [13]. Яскравим прикладом застосування методу прогнозування у військово-науковому дослідженні є прогнозу-

вання такого складного комплексного явища як суїцидальна поведінка військовослужбовця [22].

Останнім часом у педагогічних загалом і у військово-педагогічних дослідженнях зокрема активно використовується метод **моніторингу**, який представляє собою безперервне, тривале спостереження за перебігом навчального процесу у вищому військовому навчальному закладі та управління ним. Зазначимо, що в педагогічній літературі широко вживається поняття "педагогічний моніторинг", як особлива форма організації, збору, обробки, зберігання та поширення інформації про діяльність будь-якої складової освітнього процесу. Педагогічний моніторинг дозволяє відстежувати стан і робити прогнози. У результаті педагогічного моніторингу дослідник може дати відповідь на ряд таких питань: чи досягнута мета освітнього процесу у військовому виші; чи існує позитивна динаміка в розвитку курсанта порівняно з результатами попередніх діагностичних досліджень; чи є передумови для вдосконалення роботи викладача; чи відповідає рівень складності навчального матеріалу можливостям курсанта тощо.

Слід зазначити, що поняття "моніторинг" прийшло в педагогіку та соціологію з екології. Уперше цей метод дослідження був застосований у ґрунтознавстві, потім прийшов в екологію та інші суміжні науки. У результаті педагогічного моніторингу відбувається збір, зберігання, обробка та поширення інформації про діяльність педагогічної системи, що забезпечує безперервне стеження за її станом та прогнозування її розвитку [27].

У загальному розумінні **моніторинг** – це постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення відповідності бажаному результату. Конкретизоване визначення таке: *моніторинг* – це визначення невеликої кількості показників, що відображають стан системи. Методом повторних вимірювань накопичується й аналізується інформація в динаміці, при цьому використовується порівняння з базовими та нормативними документами [28].

Педагогічна діагностика може бути як предметом військово-наукових досліджень, так і методом наукового пошуку, який представляє собою особливий вид діяльності, що полягає у встановленні та вивченні ознак, які характеризують стан і результати процесу навчання курсантів вищого військового навчального закладу. Він дозволяє на цій основі здійснювати прогнозування можливих відхилень, визначати шляхи їх попередження, а також коригувати процес навчання з метою підвищення якості підготовки майбутніх офіцерів. Сутність педагогічної діагностики полягає у вивченні результативності навчально-виховного процесу у вищому військовому навчальному закладі на основі змін, які фіксуються у курсантів у процесі їхнього навчання та у підвищенні рівня педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників вищого військового навчального закладу.

Зазвичай за допомогою педагогічної діагностики фіксують результати навчання у вигляді оцінки знань курсантів; результати навчання та виховання у вигляді соціальних, емоційних, моральних якостей особистості курсанта та курсантського підрозділу; результати педагогічного процесу у вигляді психологічних якостей та новоутворень особистості. Діагностуванню, або періодичному вивченню, підлягають рівень знань, ступінь соціального та психічного розвитку курсантів вищого військового навчального закладу, що відповідає трьом функціям навчально-виховного процесу: навчальної, виховної та розвиваючої. Отже, метод діагностики – це узагальнювальна характеристика, в основі якої лежать такі методи педагогічних досліджень, як: тестування,

анкетування, інтерв'ю, контент-аналіз, аналіз продуктів діяльності тощо [3].

Наступним методом військово-педагогічного наукового дослідження є **порівняльно-історичний** або **генетичний** метод, за допомогою якого шляхом порівняння виявляється загальне та особливе в історичних явищах, досягається пізнання різних історичних щаблів розвитку одного й того самого явища або двох різних співіснуючих явищ. Цей метод активно використовується у багатьох науках – мовознавстві, соціології, правознавстві, літературознавстві, етнографії, культурології тощо. Корифеї соціологічної думки О. Конт, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм називали його основним методом дослідження соціальних явищ. Сьогодні соціологи роблять активні спроби поєднати генетичний метод дослідження зі структурно-функціональним аналізом соціальних процесів [28]. Порівняльно-історичний метод дослідження використовується у військово-науковій теорії і практиці досить часто, адже розуміння сучасних проблем неможливе без історичної рефлексії. Саме цей метод дослідження став основним у дослідженні широкого спектра історичних, теоретичних, методологічних і практичних проблем створення, становлення та розвитку військово-професійної освіти в Україні [20].

Ще одним запозиченим у соціальних наук методом військово-педагогічного наукового дослідження є – **соціометрія**. Соціометричний метод дослідження дозволяє дослідити внутрішньогрупові процеси, виявити соціометричний статус кожного члена соціальної групи, ступінь її згуртованості та роз'єднаності. Автором соціометрії є Якоб Морено [11, 21]. Соціометричний метод дослідження є чи не найпопулярнішим у дослідженнях соціально-педагогічної проблематики. У військово-педагогічних дослідженнях його використовують для вивчення соціально-психологічного клімату у військових, у тому числі і курсантських підрозділах, процес адаптації військовослужбовців до умов військового середовища, а курсантів до умов вищого військового навчального закладу [16].

Емпіричним методом збору первинної педагогічної інформації є **контент-аналіз**, який, на думку Л. Зеленської та А. Балацінової, є методом якісно-кількісного аналізу змісту документа. Цей метод дозволяє здійснити глибокий аналіз позатекстової реальності. Особливістю цього методу є його унікальна можливість – при вивченні різного роду документів, у тому числі і військово-педагогічного характеру, відображати соціальний контекст, зміст і прояв соціального життя. Контент-аналіз знайшов своє широке застосування в соціології, журналістиці, політології, соціальній психології, історії, педагогіці. Це зумовлено тим, що контент-аналіз може бути застосований до різних видів матеріальних носіїв інформації – книг, журналів, газет, фонограм, аудіо- й відеозаписів, фотографій, листів, ділової документації, відомчих документів (накази, постанови, розпорядження, циркуляри, інструктивні листи тощо), які є продуктом діяльності людини. Він більш складний за інші наукові методи, заснований на розумових операціях аналізу й синтезу, і є менш суб'єктивним. Контент-аналіз ґрунтується на таких загальних правилах: систематичність, репрезентативність, повторюваність елементів змісту, статистична значущість і формалізація, відповідність процедури сформульованій меті й завданням, чітке визначення категорій [2, 10]. Дослідження змісту портфоліо курсантів, які опановують фах військового психолога у стінах Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка за допомогою методу контент-аналізу, здійснила Н. Мась [19].

І насамкінець, варто зазначити, що теоретичні та емпіричні методи військово-педагогічного наукового дослідження застосовуються науковцями в комплексі з математичними і статистичними методами. Останні необхідні для обробки даних, що були отримані в ході дослідження. До цих методів належать **реєстрація** (запис інформації на носій (електронний або паперовий) з метою подальшого її використання споживачем (людиною або ЕОМ)); **ранжування** (або метод рангової оцінки) вимагає розташування зібраних даних у певній послідовності (зазвичай у порядку зменшення або наростання будь-яких показників) і, відповідно, визначення місця в цьому ряду кожного з досліджуваних (напр., складання рейтингу успішності курсантів); **шкалювання** запровадження цифрових показників щодо оцінки окремих сторін педагогічних явищ.

Висновки. У результаті здійсненого аналізу наукової літератури можемо констатувати, що:

- військово-педагогічна наука та практика у своїх наукових пошуках активно використовує теоретичні та емпіричні методи економічної, соціологічної, психологічної та інших наук;
- використання зазначених методів дозволяє представниками військово-педагогічної науки виявити та дослідити більш широкий спектр актуальних для сучасної військової педагогіки, проблем, явищ та процесів;
- теорія та методологія військової педагогіки потребує узагальнення та систематизації інформації щодо застосування методів наукового пошуку.

Список використаної літератури

1. Бурій С.В. Педагогіка та військове навчання : навч.-метод. посіб. (методичні рекомендації). Київ : ФОРМ Ямчинський О.В., 2021. 149 с.
2. Вербець В.В. Методологія та методика соціологічного дослідження : навч.-метод. посіб. Рівне : РДГУ, Ін-т соц. досліджень, 2008. 231 с.
3. Галузяк В.М., Хохловська І.Л. Педагогічна діагностика : курс лекцій. Вінниця : ТОВ "Нілан ЛТД", 2015. 155 с.
4. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця ДОВ "Вінниця", 2008. 278 с.
5. Грабовецький Б. Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2010. 171 с.
6. Гузик Н.М., Ліщинська Х.І. Роль інтерактивного навчання в процесі підготовки військових фахівців. *Наукові записки. Серія. Педагогічні науки*, 2020. Вип.191. С. 62–65. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByField/1195755.pdf> (дата звернення 15.01.2022).
7. Гусак Ю. Кліщевський М. Становлення системи воєнно-наукових досліджень у незалежній Україні: 1991–2013 роки. *Наука і оборона*, 2013. № 4. С. 33–42.
8. Доценко Л., Максименко Н. Психологічні чинники адаптації військовослужбовців стрілецької служби в умовах військової частини. *Вісн. Нац. ун-ту оборони України*, 2019. № 2 (52). С. 49–55.
9. Дуцяк І.З. Логіка. Львів : Просвіта, 1996. 128 с.
10. Зеленська Л., Балацінова А. Теоретичні основи застосування контент-аналізу в історико-педагогічних дослідженнях. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2020. Вип.1. С. 19–42.
11. Злобіна О.Г. Соціометрія: дослідження міжособистісних відносин у групі. URL: http://i-soc.com.ua/assets/files/book/zlobina/zlobina_sociometry.pdf (дата звернення 15.01.2022).
12. Кендал М., Стьюарт А. Статистические выводы и связи. Москва : Наука, 1973. 466 с.
13. Клебанер В.С. В.А. Базаров мыслитель, ученый, гражданин. *Проблемы прогностирования*, 2004. № 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/v-a-bazarov-myslitel-uchenyy-grazhdanin> (дата звернення: 15.01.2022).
14. Кловак Г.Т. Основи педагогічних досліджень. Чернівці : ЧЦНТІ, 2003. 260 с.
15. Козубов І.М. Теоретичні і методичні основи розвитку методологічної культури ад'юнктів : дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. Тернопіль, 2021 499 с.
16. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Корня Л.В. Психологічне вивчення особового складу Збройних Сил України : метод. посіб. Київ : ФОРМ Маслаков, 2019. 288 с.
17. Лимар Ю.М. Основи науково-педагогічних досліджень : навч.-метод. посіб. для студ. спеціальності 6.010102 "Початкова освіта". Чернівці : Чернівці. Нац. Пед. ун-т імені Т.Г. Шевченка, 2011. 56 с.
18. Максименко С. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. Київ, 1990. 239 с.
19. Мась Н.М. Аналіз змісту портфоліо майбутніх військових психологів як метод діагностики їх професійного самовизначення. *36. наук.*

пр. Нац. академії Держ. прикордонної служби України. Серія : Психологічні науки, 2017. № 3. С. 130–138.

20. Нецадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика : монографія. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2003. 852 с.

21. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження : курс лекцій. Київ, 2007. 320 с.

22. Практичний порадиш керівному складу бригад (полків) щодо профілактики та прогнозування суїцидальної поведінки військовослужбовців у військовій частині. Київ, 2013. URL : <https://dovidnykmpz.info/algorithm/praktychny-poradnyk-kerivnomu-sklad/#more-317> (дата звернення 15.01.2022).

23. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Методологія науково-педагогічних досліджень : підручник. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.

24. Смірнов Є.Б. Методологія наукових досліджень в галузі оперативного управління військами (силами). *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*, 2017. № 1(26). С. 21–26.

25. Тверезовська Н.Т., Сидоренко В.К. Методологія педагогічного дослідження : навч. посіб. Київ : Центр учбової літ-ри, 2013. 440 с.

26. Хижняк В.В., Кохно В.Д. Військова наука в Україні: здобутки та перспективи. *Наука і оборона*, 2009. № 1. С. 8–15.

27. Шумилова І.Ф. Моніторинг якості формування загальнокультурної компетентності майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей як психолого-педагогічна проблема. *Наукові записки Бердянськ. Держ. пед. ун-ту. Серія : Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2016. Вип. 2. С. 49–56.

28. Ядов В.А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. Самара, 1995.

References

- Buryi, S.V. (2021). Educational and methodical manual (methodical recommendations) "Pedagogy and military training". Kyiv: FOP Yamchynsky OV. [In Ukrainian]
- Verbets, V.V. (2008). Methodology and methods of sociological research: Training manual. Rivne: RDGU: Institute of Social Research. [In Ukrainian]
- Galuziak, V.M. & Khokhlovskaya, I.L. (2015). Pedagogical diagnostics: Course of lectures. Vinnytsia: Nilan Ltd. [In Ukrainian]
- Goncharenko, S.U. (2008). Pedagogical research: methodological advice for young scientists. Kyiv-Vinnytsia DOV "Vinnytsia". [In Ukrainian]
- Grabovetsky, B.E. (2010). Methods of expert assessments: theory, methodology, directions of use: monograph. Vinnytsia: VNTU. [In Ukrainian]
- Guzik, N.M. & Lishchynska, H.I. (2020). The role of interactive training in the training of military specialists. *Proceedings. Series. Pedagogical sciences*, 191, 62-65. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1195755.pdf>
- Gusak, Yu. & Klishchovsky, M. (2013). Formation of the system of military research in independent Ukraine: 1991–2013. *Science and defense*, 4, 33-42. [In Ukrainian]
- Dotsenko, L. & Maksymenko, N. (2019). Psychological factors of adaptation of servicemen of military service in the conditions of military unit. *Bulletin of the National University of Defense of Ukraine*, 2 (52), 49-55. [In Ukrainian]
- Dutsyak, I. (1996). Logic. Lviv: Prosvita. [In Ukrainian]
- Zelenskaya, L. & Balatsinova, A. (2020). Theoretical bases of application of content analysis in historical and pedagogical researches.

Scientific notes of the Belarusian State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences. Berdiansk: BSPU, 1, 19-42. [In Ukrainian]

11. Zlobina, O. Sociometry: study of interpersonal relations in the group. URL: http://i-soc.com.ua/assets/files/book/zlobina/zlobina_sociometry.pdf

12. Kendall, M. & Stewart, A. (1973). Statistical Conclusions and Relationships. Moscow: Nauka. [In Russian]

13. Klebaner, V. (2004) V.A. Bazarov is a thinker, scientist, citizen. *Forecasting problems*, 6, 150-156. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/v-a-bazarov-myslitel-uchenyy-grazhdanin>

14. Klovak, G.T. (2003). Fundamentals of pedagogical research. Chernihiv: CCNTI. [In Ukrainian]

15. Kozubtsov, I.M. (2021) Theoretical and methodological bases of development of methodological culture of adjuncts. (Dis. of Doctor of Pedagogical Sciences). Ternopil. [In Ukrainian]

16. Kokun, O.M., Agayev, N.A., Pishko, I.O., Lozinska, N.S. & Kornya, L.V. (2019). Psychological study of the personnel of the Armed Forces of Ukraine. Methodical manual. Kyiv: FOP Maslakov. [In Ukrainian]

17. Limar, Y. M. (2011). Fundamentals of scientific and pedagogical research: a textbook for students majoring in 6.010102 "Primary Education". Chernihiv: Chernihiv National Pedagogical University named after Taras Shevchenko. [In Ukrainian]

18. Maksymenko, S. (1990). Theory and practice of psychological and pedagogical research. Kyiv. [In Ukrainian]

19. Mass, N.M. (2017). Analysis of the content of the portfolio of future military psychologists as a method of diagnosing their professional self-determination. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Psychological Sciences*, 3, 130–138. [In Ukrainian]

20. Neschadym, M.I. (2003). Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice: Monograph. Kyiv: Kyiv University Publishing and Printing Center. [In Ukrainian]

21. Panina, N.V. (2007) Technology of sociological research: Course of lectures. Kyiv. [In Ukrainian]

22. A practical guide to the leadership of brigades (regiments) on the prevention and prediction of suicidal behavior of servicemen in the military unit. (2013). Kyiv. URL : <https://dovidnykmpz.info/algorithm/praktychny-poradnyk-kerivnomu-sklad/#more-317>

23. Sysoeva, S.O. & Kristopchuk, T.E. (2013). Methodology of scientific and pedagogical research: Textbook. Rivne: Volyn charms. [In Ukrainian]

24. Smirnov, E.B. (2017). Methodology of scientific research in the field of operational management of troops (forces). *Science and Technology of the Air Force of the Armed Forces of Ukraine*, 1(26), 21-26. [In Ukrainian]

25. Tverezovska, N.T. & Sidorenko, V.K. (2013). Methodology of pedagogical research: a textbook. Kyiv: Center for Educational Literature. [In Ukrainian]

26. Khizhnyak, V.V. & Kohno, V.D. (2009). Military science in Ukraine: achievements and prospects. *Science and defense*, 1, 8-15. [In Ukrainian]

27. Shumilova, I.F. (2016). Monitoring the quality of the formation of general cultural competence of the future teacher of humanities as a psychological and pedagogical problem. *Scientific notes of Berdan State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences*. Berdiansk: BSPU, 2, 49-56. [In Ukrainian]

28. Yadov, V.A. (1995). Sociological research: methodology, program, methods. Samara. [In Russian]

Надійшла до редколегії 24.01.22

O. Kozhedub, PhD in Sociological Sci., Ass. Prof.

kozhdub2000@ukr.net

ORCID ID 0000-0001-7332-1727,

V. Gavryushenko, PhD in Psychological Sci.

gavryushenko2008@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-5119-0890,

A. Levenets, PhD in Psychological Sci.

a.e.levenets@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-9253-7224

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

METHODS OF THE MILITARY-PEDAGOGICAL RESEARCH AND DEVELOPMENT

The article authors basing on the analysis of recent publications and the scientific research results of pedagogical and military-pedagogical issues, establish that there are almost no fundamental methodological studies in military-pedagogical science. It is noted that integration processes are observed in the application of methodological tools. The author's team draws readers' attention to the fact that modern military-pedagogical science uses methods of scientific search, which are actively used by such sciences as logic, sociology, psychology, economics and some others. The article describes and provides examples of the application of a number of methods that are used by the above mentioned sciences. Such methods are: the method of expert assessments, which allows to obtain and summarize the opinions of experts on the subject of scientific research; systematisation and classification, which allows to organize many phenomena, processes, and facts; forecasting, which is based on actions to obtain, process and generate information about the future; monitoring, which is a continuous and long-term observing of the course of military-pedagogical events and processes; sociometric method, which is used for intra-group processes diagnostics; content analysis, it is a method of qualitative and quantitative analysis of the content of a document that allows to perform an off-text reality deep analysis; methods of mathematical and statistical processing of the obtained empirical data. In conclusion, the authors note the need for a thorough methodological study of the features of applying the military-pedagogical scientific methods, the results of which would be used as representatives of military-pedagogical theory and practice.

Keywords: method, military-pedagogical scientific research methods, theoretical methods, empirical methods, mathematical and statistical analysis of the obtained data methods.